

Germanizmi kajkavskoga književnog jezika

(Barbara Štebih Golub: *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2010, 458 str.)

Prva knjiga Barbare Štebih Golub *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku* nastala je na temelju njezine disertacije obranjene u rujnu 2006. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i bitan je doprinos povijesnoj kontaktnoj lingvistici i obradbi germanizama u hrvatskom jeziku.

Postojeća literatura o germanizmima u hrvatskome jeziku uglavnom obrađuje lekseme koji ne pripadaju standardnome hrvatskom jeziku, ali ovo je prvo djelo koje se u cjelini bavi germanizmima u kajkavskome književnom jeziku. Obrade ni korpus čine germanizmi i riječi motivirane njima, a ekscerpirani su iz *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika* koji se izrađuje pri Odjelu za povijest jezika i povijesnu leksikografiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i pripadaju kajkavskom književnom jeziku – jeziku koji je imao funkciju standardnoga jezika na području sjeverozapadne Hrvatske i kojim su se služili kajkavski pisci od druge polovine 16. stoljeća do prve polovine 18. stoljeća.

Knjiga je strukturirana u sedam poglavlja: uvodno poglavlje, teorijski temelji i osnovni pojmovi dodirnoga jezikoslovlja, povijesni i sociolingvistički kontekst njemačko (austrijsko) – kajkavskog jezičnog dodira, fonološke adaptacije, morfološke adaptacije, semantičke adap-

tacije, rječnik kajkavskih germanizama i zaključak. Na kraju knjige dan je popis njemačkih modela i kajkavskih replika, kazalo replika te iscrpan popis literature.

U prvome poglavlju autorica razlaže temeljne pojmove dodirnoga jezikoslovlja (što je jezični dodir i koji su kriteriji klasifikacija jezičnog dodira, dvojezičnost, leksičko posuđivanje) te daje temeljit i jasan uvid u tijek dosadašnjih dodirnojezikoslovnih istraživanja domaćih i stranih autora. Onima koji krenu proučavati jezike u kontaktu to poglavlje, kao i prvi dio poglavlja o fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj adaptaciji u kojima se daje prikaz osnovnih teorijskih promišljanja najvažnijih kontaktologa, može biti koristan vodič pri snalaženju u terminološkoj različitosti na koju se u postojećoj literaturi nailazi.

Osim što se istraživanje posuđenica odvija na jezičnoj razini, u istraživanje svakako treba uključiti i kulturološku stranu. Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku »svjedoci su zajedničke povijesti« dvaju naroda koji su kroz stoljeća imali vrlo bliske društvene i političke dodire, a u poglavlju o povijesnom i sociolingvističkom kontekstu njemačko (austrijsko)-kajkavskoga jezičnog dodira spominju se neke najvažnije činjenice njihove zajedničke povijesti. Dominantnost njemačke (austrijske) kulture rezultirala je velikim brojem posuđenica na kajkavskom području u raznim sferama života: religijskoj, obrtničkoj, vojnoj...

U poglavlju o fonološkim adaptacijama prvi korak u opisu adaptacijskog procesa je kontrastivna analiza fonoloških sustava jezika u dodiru. Modeli koji se preuzimaju pripadaju bavarskoaustrijskim govorima pa se, osim opisa fonološ-

kog sustava njemačkoga standardnog jezika, daje pregled fonoloških osobitosti bavarskoga dijalekta, a zatim i kajkavskoga književnog jezika. Glavni je dio prikaz dijafonskih parova obaju sustava, tj. opis adaptacije pojedinih fonema jezika davatelja u kajkavski književni jezik pri čemu se uzimaju u obzir povijesne i unutarjezične promjene i jednog i drugog idioma.

Četvrto poglavlje u kojem se obrađuje morfološka adaptacija germanizama najtemeljitije je i čini se najbitnijim u obradbi germanizama, vjerojatno i iz razloga što su tvorbeni procesi autoričin glavni znanstveni interes. Bitna novina u analizi morfološke prilagodbe posuđenica u odnosu na dosadašnje modele jest distinkcija između primarnih i sekundarnih transmorfemizacijskih procesa. Autorica posebnu pažnju pridaje sekundarnim procesima transmorfemizacije tj. riječima motiviranima već prilagođenom replikom. U nekim od postojećih modela taj se aspekt zanemaruje.

Pri opisu morfološke adaptacije germanizama autorica polazi od pretpostavke da se pri preuzimanju u jezik primatelj modeli tvorbeno ne analiziraju, te u svom modelu adaptacije promatra zamjenu završetaka modela prilikom prelaska u repliku. Ovisno o načinu oblikovanja njihova osnovnog oblika razlikuju se dvije skupine replika – one tijekom čije adaptacije nije bitno izmijenjen lik modela i one čiji je lik bitno različit od pretpostavljenoga modela jer su formirane različitim procesima. To može biti dodavanje (*frižak* < njem. *Frisch*), oduzimanje (*cvancig* < njem. *Zwanziger*) ili zamjena (*hoblati* < njem. *hobeln*). Kod prikaza primarnih procesa glavni je dio pregled imeničkih, glagolskih i pridjevskih dijamorfa, tj. prikaz suodnosa završetaka modela i replike.

Kao najčešći motiv zamjene završetaka u imenica javlja se izgovorno rasterećenje (l > lin: *Schneckerl* > *šnekerlini*), semantička analogija prema domaćim bliskoznačnicama (e > ka: *Flinite* > *flinka*, prema bliskoznačnici puška), analogija prema indigenim sufiksima (an > stvo: *almo-san* > *almostvo*). Istraživanje korpusa pokazuje da većina posuđenica dobiva muški rod čemu je uzrok učestalost konsonantskih završetaka u jeziku primatelju.

Za obrađeni korpus autorica uvodi nove pojmove: “kontaktološka transkategorizacija” – pojava kada model pripada jednoj vrsti riječi u jeziku davatelju, a u jeziku primatelju adaptira se kao druga vrsta riječi (njem. der *Narr* > kajk. *nor*) i “perceptivna univerbacija” – pojava kada se sintagma ili cijela rečenica adaptira kao jedna riječ (*küss die Hand* > *kistijant*).

Među sekundarne procese autorica, osim izvođenja i konverzije, uključuje i slaganje koje u hrvatskom standardu nije često. Unutar složenica razlikuje poluprevedenice, leksičke elemente koji se sastoje od stranog i domaćeg morfema i imaju model u jeziku davatelju, npr. *špepsvila* < *Steppseide*, od hibrida koji se također sastoje od stranog i domaćeg morfema, ali nemaju modela u jeziku davatelju, npr. *špajzpijanec* < njem. *Speise* + kajk. *pijanec*, tj. unutarjezične su tvorenice. U korpusu je registrirano čak 117 hibridnih složenica što ukazuje na to da je u kajkavskom književnom jeziku slaganje uvelike prisutno, a u strukturi se složenica javljaju i kombinacije kojih nema u standardnom jeziku, npr. u riječi *hižobez* (strana imenska osnova + spojnik + prijedlog). Raznolikost tvorbenih procesa svjedoči o uklopljenosti posuđenica u sustav jezika primatelja.

Poglavlje o semantičkim adaptacijama potvrđuje da germanizmi pripadaju različitim semantičkim poljima i da su prisutni u gotovo svim područjima ljudske djelatnosti što je dokaz bliskog i intenzivnog austrijsko-kajkavskog kulturnog dodira. Prilikom prikaza značenjske prilagodbe nije uvijek lako odrediti je li riječ o znatnoj semantičkoj sličnosti ili se pak radi o suženju ili proširenju značenja zbog toga što se ne može sa sigurnošću znati koja je značenja imao germanizam u trenutku posuđivanja. Autorica je u analizi koristila povijesne i dijalektne rječnike njemačkog jezika, a rezultati pokazuju da je suženje značenja najčešća vrsta semantičke adaptacije kajkavskih germanizama.

Pretposljednje poglavlje knjige čini rječnik s oko 850 natuknica kajkavskih germanizama. Lema je jezgra tvorbenog gnijezda, a unutar natuknice donose se gramatičke informacije (vrsta riječi, rod u imenica, vid u glagola), značenje, njemački (austrijski) model, stoljeće u kojem se javlja potvrda, ostali pojavnici oblici replike, eventualne izvedenice te kolokacije u kojima se javlja.

Osim što je ova knjiga prva koja obrađuje germanizme u kajkavskome književnom jeziku, važan je doprinos i teorijskim temeljima kontaktologije jer osim vlastitog modela koji rabi u opisu adaptacije autorica daje prikaz osnovnih teoretskih promišljanja najvažnijih teoretičara o procesima adaptacije posuđenica te u različitim shvaćanjima pronalazi zajednička mjesta. Ova će knjiga upravo zbog toga biti korisna svakom lingvistu koji će se baviti jezicima u kontaktu jer će mu olakšati snalaženje u postojećoj literaturi.